

CỨNG RẮN KHÓ THẮNG CHỦ NGHĨA KHỦNG BỐ

Đào Hùng

Cộng tác viên Tạp chí Nghiên cứu Châu Âu

Những vụ đánh bom tự sát ở Moskva và một vài nơi khác ở Nga mới đây đã gây chấn động lớn. Nhiều cơ quan thông tin đại chúng đã gặp gỡ giáo sư, tiến sĩ khoa học tâm lí, viện trưởng Viện Phân tích tâm lí Đông Âu, cố vấn Tổng thống Nga về giáo dục Mikhail Reshetnikov và đề nghị ông chia sẻ ý kiến dưới góc độ tâm lí học. Đề cập tới những nét đặc thù chân dung tâm lí của tên khủng bố tự sát và tâm tư của nó, giáo sư nói:

- Trong thực tế không có chân dung xã hội cụ thể tên khủng bố, nhưng ở Nga chủ yếu là những người phụ nữ góa chồng, những người mẹ mất con. Không thể đánh giá người cảm tử trên quan điểm tâm lí bình thường. Ở đây có tâm lí báo thù. Có hai tình cảm luôn trỗi dậy mãnh liệt ở mỗi cá thể. Đó là yêu và trả thù. Phần lớn phụ nữ cảm tử Chesnia bị những chấn động tâm lí nặng nề: bố mẹ hoặc người thân bị đẩy vào cuộc “thánh chiến Hồi giáo” vô nghĩa hoặc bị tác động bởi những sự kiện khủng khiếp diễn ra cách đây 10 năm: mất chồng, con, anh, em đã trở thành nạn nhân của chủ nghĩa Hồi

giáo cực đoan... Họ có biệt danh “góa phụ đen”. Ta thử đặt mình vào địa vị người mẹ bị mất con, chồng, anh, em. Sự sống thực trên cõi đời đối với những phụ nữ này chẳng còn ý nghĩa. Họ chỉ có một mong muốn báo thù. Chính vì thế họ là đối tượng tuyên mộ của trùm khủng bố.

Điều gì đã đẩy họ vào con đường như vậy?

- Chúng ta đang đánh giá điều này theo quan điểm tâm lí học châu Âu, còn ở vùng Kavkaz là tâm lí khác, những quan niệm khác về sự trả thù và phản ứng khác đối với nỗi đau khổ. Truyền thống, tập quán, nỗi đau và sự mất mát đẩy họ vào con đường này. Ngoài ra, họ qua lớp huấn luyện đặc biệt, trong đó ngoài nhân tố tôn giáo còn có sự tẩy não trạng và uống những loại thuốc có tác động đến tâm thần.

“Tẩy não trạng” là giáo sư muốn ngụ ý gì?

- Để tẩy não, thông thường nhất là bọn chúng uống loại thuốc tác động đến thần kinh. Đây là sự tiêm nhiễm thích ứng nhằm

đạt mục tiêu đề ra và hoàn thành nhiệm vụ trên nguyên tắc tuân thủ lời dạy của huấn luyện viên và điều quan trọng là tiêm nhiễm vào người cảm tử ý thức trách nhiệm với công việc được giao.

- Những tên khủng bố tự sát đều biết rõ khi hành động chỉ có những người vô tội bị chết. Chúng có thương người vô tội không? Bởi chúng cũng có những người thân và bị mất người thân. Chúng hiểu điều đó hơn ai hết. Theo giáo sư, chúng có sám hối không?

- Đây là câu hỏi rất khó. Tất nhiên chúng đều hiểu những đối tượng bị khủng bố là hoàn toàn vô tội. Nhưng trên thực tế chúng không nghĩ đến điều đó, nhất là sau khi não trạng của chúng bị cải tạo về tâm lí. Chúng coi mục đích chính là trả thù và khủng bố phải gây tiếng vang trong dư luận. Như vậy, khủng bố không chỉ là một sự kiện kinh hoàng mà còn là một thông điệp báo thù. Nhưng phần lớn các nước phản ứng với vụ khủng bố bằng những hành động đáp trả mang tính đe dọa, răn đe. Nếu lấy lòng nhân ái làm nền tảng chiến lược chống khủng bố thì bất kì hoạt động chống khủng bố nào cũng chỉ nhằm giảm tối đa qui mô khủng bố, sử dụng những phương pháp phi bạo lực và không đàn áp. Cần phải hiểu cốt lõi của vấn đề và tại sao cả một thế hệ con người đang hành động theo cách như vậy. Trong tâm lí học hiện đại có khái niệm “*chấn thương tâm*

lí lịch sử”. Trong trường hợp này toàn dân bị chấn thương kiểu này. Trong những xã hội bị chấn thương như vậy có sử dụng những cơ chế tâm lí đoàn kết và các phản ứng khác và v.v.

Theo giáo sư, có thể nhận biết được tên khủng bố trong đám đông không và có thể tác động đến cách hành xử và nhân tính của nó?

- Tiếc là không thể làm được trong thực tế, cho dù cơ quan an ninh Liên bang và các ban bảo vệ sân bay, nhà ga... có đề ra những biện pháp thật tinh vi, ngặt nghèo. Những tên khủng bố tự sát được huấn luyện đặc biệt đều biết cách che dấu những biểu hiện, biết hòa lẫn trong đám đông và ngụy trang không để ai biết.

Sau những vụ nổ ở metro, chính quyền đã xác định ngay nguồn gốc từ Kavkaz và ngay tức khắc số lượng bạo lực đối với người Hồi giáo cũng tăng lên. Tại sao người ta lại nảy sinh ý muốn trừng phạt cả những người Hồi giáo không có một liên hệ nào với tổ chức khủng bố?

- Tâm lí này có ở tất cả các nước, ở cả London, Paris và Mĩ. Hiện tượng này xuất hiện trong xã hội do hệ quả của chấn thương tâm lí. Không chỉ những ai có người thân, bạn bè bị nạn, mà toàn xã hội bị chấn thương tâm lí. Trong nhân dân bắt đầu coi bọn

khủng bố là ghê gớm và khủng khiếp. Nhiều người Hồi giáo ở Kavkaz cũng coi người Nga là kẻ thù. Sau những vụ khủng bố man rợ, bất kì người gốc Kavkaz nào cũng đều bị nhìn nhận như kẻ thù tiềm ẩn. Theo tôi, không nên coi bọn khủng bố là quá ghê gớm mà phải phi thần thánh hóa chúng. Làm được việc này rất khó, cần phải có những chuyên gia tâm lí giỏi. Ở đây, các phương tiện thông tin đại chúng đóng vai trò lớn. Điều này tôi đã nêu trên một số báo, đài phát thanh và truyền hình. Tôi đã nói rằng nếu hàng xóm của bạn là người Chesnia hay Inguchia, bạn hãy gần gũi, giúp đỡ họ. Như chúng ta, họ cũng rất sợ.

Những cuộc khủng bố mới đây có làm tăng thêm trong xã hội tâm lí chống chủ nghĩa Hồi giáo cực đoan ở Kavkaz không, thưa giáo sư?

- Mọi vụ khủng bố càng làm tăng thêm tư tưởng đó. Đây là chấn thương tâm lí xã hội, nhưng chúng ta không được quên rằng toàn dân Bắc Kavkaz cũng bị chấn thương. Những vụ khủng bố luôn luôn là thông điệp của những thế lực nào đó muốn xã hội biết đến ý đồ của chúng. Cách thể hiện như vậy là rất ghê sợ. Nhà cầm quyền phải có những giải pháp cụ thể loại bỏ những hành động này.

Những năm qua chính sách của nhà cầm quyền ở Kavkaz rất cứng rắn, mà chủ nghĩa khủng bố vẫn không mất. Giáo sư có thể giải thích?

- Bất kì kẻ khủng bố nào cũng cần phải bị trừng phạt. Nhưng chỉ đơn thuần trừng phạt thì không giải quyết được vấn đề. Để triệt tận gốc cần có ngoại giao nhân dân. Tấm gương tốt ở mặt này là cuộc đàm phán Kemp-Devid. Những người hôm qua còn bắn nhau, hôm nay cùng nhau ngồi vào bàn tròn giải quyết những bất đồng một cách hòa bình. Cũng như thế, nhân sắp kỉ niệm 65 năm chiến thắng chủ nghĩa Hitle, Nga và Đức cùng thảo luận những hệ quả của cuộc đối đầu đẫm máu nhất thế kỉ XX. Ở đây phải cùng nhau phân tích căn nguyên cuộc chiến tranh như bị kịch giữa con người với con người, để trên cơ sở đó đảm bảo một nền hòa bình bền vững. Đáng tiếc, trong hoàn cảnh cụ thể này lại không thể thực hiện những cuộc gặp gỡ ôn hòa như vậy. Chính sách của nhà nước ở Kavkaz chỉ dựa trên đàn áp các lực lượng đối lập. Cứng rắn sẽ khó có thể thắng chủ nghĩa khủng bố.

Thay lời kết

Nhân ý kiến của giáo sư, tiến sĩ khoa học tâm lí Mikhail Reshtnikov, xin được nêu

vài nhận định của một số nhà nghiên cứu và phê bình văn học Nga và các nước khi phân tích, đánh giá những tác phẩm mà nhà văn Nga vĩ đại Lev Tolstoi đã viết trên cơ sở thực tế đã trải nghiệm trong 2 năm rưỡi hoạt động binh nghiệp ở vùng Kavkaz (từ tháng 05-1851 đến cuối 1853), mới đầu là tình nguyện, sau đó là chính thức và trở thành sĩ quan.

Trong những năm ở Kavkaz, chàng thanh niên Lev Tolstoi cùng năm gai nếm mật, sát cánh với những người Côđắc và sau đó đã viết những tác phẩm: “*Những người Côđắc*”, “*Đột kích*” và “*Hadzhi Murrat*”... Những cảm xúc và ấn tượng về một vùng đất ngoan cường thượng võ cũng được Lev Tolstoi phản ánh trong các văn phẩm trên. Đọc chúng, ta thấy nhà văn rất thấu hiểu vùng đất và con người Kavkaz; hiểu từng chân tơ kẽ tóc về tính cách, những nét đặc thù văn hóa, tôn giáo, sắc tộc và đạo lí của người dân nơi đây.

Những cuộc xung đột vũ trang cục bộ nổ ra vào cuối thế kỉ XX và đầu XXI ở những nơi này khác trên thế giới buộc nhiều người phải đọc lại những tác phẩm của Tolstoi viết về chiến tranh ở Kavkaz. Nếu xét theo quan điểm tri giác tâm lí của các phía đối địch thì chiến tranh mà Tolstoi miêu

tả được coi là tấn bi kịch của nhân loại. Tuy nhiên, những tác phẩm mà tác giả vừa là nhân chứng vừa trực tiếp tham gia chiến sự ở Kavkaz lại là những triết lí về chiến tranh được diễn đạt bằng ngôn ngữ văn học-chính luận và cũng là một sử liệu có ý nghĩa thời sự cả cho 150 năm sau. Cũng như bất kì ai tham gia chiến tranh, Tolstoi đã tìm hiểu và nhận biết kẻ địch. Điều đầu tiên, nhà văn phát hiện thấy ở phía đối địch tinh thần quyết chiến, lòng dũng cảm, sẵn sàng chết và căm thù địch. Ở đây đã nảy sinh phép loại suy lịch sử giữa những cuộc xung đột cách đây 150 năm với những cuộc vũ trang khu vực đang diễn ra ở nơi này hay nơi khác trong thế giới đương đại.

Sự tương tự của những tình tiết trong các tác phẩm của Tolstoi với những chiến sự nổ ra hiện nay mà các phương tiện thông tin đại chúng miêu tả làm ta phải ngạc nhiên. Đã có sự thay thế các thế hệ vũ khí, còn những vùng chiến sự vẫn là cảnh quan thiên nhiên, rừng núi hiểm trở như trước. Chỉ có suy nghĩ của con người nơi đó và quan niệm về tôn giáo của họ là bất biến. Hoàn cảnh và tư duy con người nơi đây phần lớn chi phối chiến thuật chiến tranh du kích. Chính cuộc chiến tranh diễn ra cách đây thế kỉ rưỡi mà Tolstoi miêu tả vẫn còn đang diễn ra dưới nhiều hình thức mới khác nhau ở những vùng núi hiện

nay và thậm chí ở cả những nơi không phải là vùng núi.

Những người dân Kavkaz này, nhất là những ai từng đọc Tolstoi, đều khẳng định nhà văn Nga vĩ đại đã khắc họa trung thực cuộc sống và những khát vọng của họ và rằng, mặc dù Tolstoi thuộc thành phần quý tộc, là một bá tước, nhưng lại rất dân chủ, nhân từ và rộng lượng. Sinh thời văn sĩ Nga vĩ đại có rất nhiều bạn bè thân thiết là người Chesnia. Tuy chỉ sống và chiến đấu hai năm rưỡi ở đây, Tolstoi đã rất có thiện cảm với vùng đất này. Nhà văn đã viết trong nhật kí: “Tôi rất yêu vùng hoang dã Kavkaz. Nơi đây là sự hòa quyện một cách lạ thường và nên thơ giữa hai thứ đối lập nhau: **chiến tranh và tự do**. Ngay cả khi đã qua đời, sang bên kia thế giới, tôi sẽ vẫn còn yêu Kavkaz, yêu mãnh liệt”.

Rõ ràng là nội dung tư tưởng những tác phẩm của Tolstoi viết từ cách đây một thế kỉ rưỡi vẫn còn nguyên tính thời sự trong cả thời buổi chúng ta.

Tài liệu tham khảo

1. www.inosmi.ru. *Tâm lí trà thù - phụ nữ Hồi giáo trở thành những tên khủng bố cảm tử như thế nào (phỏng vấn); Nga cần xem lại những biện pháp chống khủng bố; Hướng tới kỉ niệm lần thứ 100 ngày giỗ Tolstoi.*
2. www.rosbalt.ru: *3% dân thành phố là nạn nhân của khủng bố; Đừng coi bọn khủng bố là ghê gớm (phỏng vấn).*
3. www.corrupcia.net: *Tâm lí của những tên khủng bố tự sát- vì ai, vì cái gì?*
4. www.kmvlne.ru: *Lev Tolstoi ở Kavkaz.*
5. www.ru.wikipedia.org: *Chặng đời binh nghiệp của Lev Tolstoi ở Kavkaz.*
6. [Bách khoa thư Nga](#): *Những mục nói về các tác phẩm viết về cuộc chiến tranh ở Kavkaz.*